

V SPOMIN JAKOBA ŠOLARJA

Poleti, 22. junija 1968, je nenadoma umrl profesor Jakob Šolar. Kakor je živel, tako je umrl: sam. Pogreb je bil sicer svečan, a vendar nekam pretih. Kot da ne poznamo ali da se ne zavedamo njegovega dela. Pravzaprav si je res težko ustvariti pravo podobo o njem, saj nimamo celotne bibliografije objavljenih del niti jasnega pregleda nad njegovim delom, ki ga je opravil kot soavtor pri čitankah, pravopisih in slovnica, kot pobudnik in organizator jezikoslovno-literarnih podjetij (npr. Cvetje, čitanke, krajevna imena), kot urednik, kot znanstveni delavec v Inštitutu za slovenski jezik in prvi oblikovalec nekaterih njegovih konkretnih nalog (slovarja, moderne opisne slovnice), zlasti pa kot vztrajen lektor in jezikovni svetovalec najrazličnejšim avtorjem, ki so objavljali med obema vojnama. Na vse to bo treba pomisliti kdaj kasneje. Ob tej priliki zaradi pravkar povedanega tudi jaz ne bi mogel objektivno ovrednotiti profesorja Šolarja kot znanstvenika niti ga ne bi mogel predstaviti kot človeka, tovariša in sodelavca, pač pa bi se mu rad oddolžil s skromnim zapisom, ki naj po svoje pomaga osvetliti njegovo osebnost: povedal bom, kakšen je ostal v mojem spominu iz tistih predvojnih časov, ko sem kot njegov učenec trgal hlače po klopeh šentviške gimnazije.

Imeli smo nasploh dobre in učene profesorje, a Šolar je bil med njimi gotovo najboljši. Poučeval je francoščino, ker je učil slovenščino njegov stanovski tovariš Breznik. Bili smo bolj slabi in samosvoji dijaki. Za vse drugo smo se rajši zanimali kakor za šolo: pisali smo pesmice, se ukvarjali s športom, se puntali in na skrivaj sestajali, ampak da ne bi znali in naredili tega, kar je od nas želel Jacques, ne, to se skoraj ni moglo zgoditi. Njegove ure so nepozabne: bile so ure vsestranskega izobraževanja, razpravljanja, resnega učenja in oddiha, vse hkrati. Do zadnjih podrobnosti pripravljene in na videz čisto improvizirane ure. Brali smo francoske klasike, jih prevajali in se prepirali za najboljšo stilizacijo. Istočasno smo organizirali prodajo Klasja na vsej gimnaziji in pri tem posekali vse druge. Potem smo zbirali in zapisovali krajevna imena za Slavistično društvo. Navduševali smo se za revolucijo v Španiji in prebirali Dejanje. Bili smo s Šolarjem duhovno v Franciji pri Gidu, Maritainu in Bernanosu. In spet smo se vrgli v ocenjevanje Domačih vaj, dijaškega lista, ki smo ga pisali kakor še noben razred pred nami, vsi in z vsem ognjem, ker mu je bil duhovni vodja Šolar sam. Znal nas je navdušiti in potegniti za sabo. In zaželel sem si, da bi tudi sam kdaj postal profesor. Ampak kadar sem se spomnil na Šolarjeve ure, od katerih je bila vsaka svet zase, enkratna, neponovljiva, sem vedel, da ga bom lahko kvečjemu spretno posnemal.

In potožili smo mu, da nas vzgojitelji ne razumejo. Takrat so se začeli dolgi pogovori, tudi zunaj šole, v okviru strokovnih društev, o pravicah in dolžnostih človeka, o personalizmu, o svobodi in pokorščini, o politiki. Bil je idejni vodja naprednih skupin v okviru krščanskih socialistov, zato so mu metali polena pod noge in ga napadali z vseh strani. Bili smo z njim. Včasih morda nismo

vsega razumeli, morda niti ne odobraval, kar nam je pravil ali za kar nas je navduševal, a zmeraj smo vedeli, da misli in dela pošteno. Spoštovali smo ga. A spoštoval nas je tudi on, tudi če smo mu ugovarjali, tudi če smo mislili mimo njega na desno ali preko njega na levo. Koliko nas je bilo, ki bi morali biti kaznovani zaradi nepokorščine, zaradi samovoljnosti, mrasikomu je pretela celo izključitev, ali Šolar je znal vse tako urediti, da so napetosti popustile, da je on prevzel odgovornost in večji del krivde nase, pa smo tako pod njegovim varstvom prišli do mature in v življenje. Kako pusta in nesmiselna se nam je včasih zdela mladost. Bili smo sami in zagrenjeni, kakor je le v internatski šoli mogoče biti sam in zagrenjen. Ali kako prijetno je bilo potem, če si imel priložnost najti stik z njim, ki ti je nenadoma z delom in načrti pokazal smisel življenja in prizadevanja. Bolj od nas samih je za vsakega vedel, kaj ga veseli in za kaj ima dar, zato mu je dajal naloge, ga spodbujal k študiju, prinašal knjige in iskal zveze. Pri vsem tem pa je zmeraj ohranil primerno razdaljo vzgojitelja, da smo lahko razumeli tudi njegovo ostro besedo in mu je nismo zamerili. Menda bo držalo: če je iz šentviške gimnazije v desetletju pred zadnjo vojno prišel zares nadarjen izobraženec, je to v veliki meri Šolarjeva zasluga, če pa je prišel iz nje široko razgledan in tudi napredno misleč izobraženec, je to zlasti Šolarjeva zasluga.

Toda to ni tisto, kar smo pri profesorju najbolj občudovali: vse to se nam je namreč zdelo samo ob sebi razumljivo, zakaj z imenom Šolar je bilo to tesno povezano. Ampak, da je dobil čas za vsako stvar in da se je vsaki reči posvetil z vsem srcem in je toliko del opravljal hkrati in vse izpeljal, česar se je lotil, ne, tega nismo nikoli mogli razumeti. Poznamo delavne in zelo delavne, pridne in zelo pridne ljudi, tudi garače. Če bi hoteli Šolarja uvrstiti v te skupine, bi zanj skoraj ne mogli najti primerne mesta. Nam, učencem, sicer ni bilo dano, da bi z njim sestavljali čitanke in slovnice in pravopise, tudi nismo bili pri njem, ko je opravljal korekture, šolske in tiskarniške, zase in še več za druge, ko je urejal in prevajal, študiral in pisal. Videli smo le luč v njegovi sobi, luč, ki je gorela vsak dan do zgodnjega jutra. In vedeli smo, da ga dobiš doma ob vsaki popoldanski uri, zmeraj pripravljenega kramljati s teboj ure in ure, čeprav so na pisalni mizi čakali kupi zvezkov in korektur in knjig, in so bile knjige odprte po stolih in po tleh, vedeli, da bodo kljub temu zvezki naslednji dan popravljeni v razredu in korekture v tiskarni in knjige, prebrane in podčrtane, na knjižni polici.

Bil je človek srčne dobrote, vnet za vse slovensko, domače in za vse lepo. In morda ravno zato, ker ni znal odreči nobene prošnje, pa naj je bil za njo kdorkoli in je šlo za karkoli, Šolar ni dal tistih velikih del, kakršne po navadi pričakujemo od velikih ljudi. Živel je za slovenstvo v najširšem pomenu besede. Bogve v koliko kamnih narodne kulturne zgradbe je del njegovega prizadevanja. Mislim, da zaradi take razdrobljenosti noben biograf ali bibliograf še dolgo ne bo mogel dati prave ocene o važnosti in obsežnosti njegovega dela. Danes o njem ne vemo dosti, morda ga bolj slutimo. Pa četudi ostane raztreseno in pozabljeno, kot je pozabljenih, brezimnih toliko pomembnih del v vsaki kulturi, je gotovo, da delo, ki ga je opravil profesor Šolar, ni bilo opravljeno zaman in da v polnosti potrjuje smisel in veličino njegovega življenja.

Stane Suhadolnik
SAZU Ljubljana